

De wonderbare spijziging

Periodethema: Geboorte en rondwandeling
Johannes 6: 1-15

UITLEG VAN DE TEKST

Deze geschiedenis komt in alle vier de evangeliën voor. Dat is bijzonder. Onder de leiding van de Heilige Geest hebben Mattheüs, Markus, Lukas en Johannes deze geschiedenis doorgegeven. Ze doen dat ieder vanuit een eigen invalshoek. We volgen in deze exegese voornamelijk de evangelist Johannes. Na deze vertrok Jezus (vers 1). Letterlijk staat er 'met of na deze dingen'. Dit beginwoord van vers 1 moeten we niet opvatten als een tijdsaanduiding. Johannes gebruikt deze woorden vaak om ons weer een nieuwe gebeurtenis te verhalen, die na de vorige heeft plaatsgevonden. Zie bijvoorbeeld ook Joh. 7: 1. In hoofdstuk 5 was de Heere Jezus nog in Jeruzalem, nu is Hij dus weer terug in Galilea, hoe lang weten we niet. In ieder geval wil Johannes met de aanduiding 'na dezen' zeggen: een nieuwe gebeurtenis dient zich aan. We lezen dan dat de Heere Jezus per schip vertrekt naar de overkant van het meer van Galilea, ook wel genoemd het meer van Tiberias. Dat was de naam van het meer die onder de Griekse lezers van het evangelie beter bekend was. De reden van deze oversteek van de Heere Jezus en Zijn leerlingen wordt niet vermeld. Vanuit het Markus-evangelie zouden we kunnen invullen dat de Heere Jezus voor Zichzelf en Zijn discipelen rust wilde zoeken, nadat Hij hen had uitgestuurd om te prediken. De drukke oevers aan de oostzijde van het meer, vooral in de buurt van Kapernaüm, gaven geen gelegenheid tot rust en daarom vaart Hij via het meer, waarschijnlijk langs de oever, meer naar het noorden toe om Zich daar terug te trekken, maar rust wordt de Meester en Zijn discipelen niet gegeven. Een grote menigte volgt Hem. Waarschijnlijk lopen zij via de oevers het scheepje met Jezus en Zijn discipelen na.

De woorden die de evangelist voor dit volgen gebruikt, duiden erop dat de menigte mensen in Galilea dit volgen eigenlijk continu deed en ook nu weer. Ze rennen het meer rond via de verschillende steden en dorpjes om weer met en bij Jezus te zijn. Waarom? Vanwege de tekenen die zij zagen en die Hij deed aan de zieken (vers 2). Een veelzeggende waardering die de evangelist aan dit volgen hangt. Het was de menigte blijkbaar om het zien van die wonderen te doen, niet zozeer om Jezus Zelf. Dat deze wonderen tekenen zijn die wijzen naar Wie Jezus is wordt niet verstaan door de menigte. Het is goed om dat te delen met de kinderen. Mensen zagen letterlijk wat Hij deed en kwamen daarom achter Hem aan. Het gaat niet om een sprookje, maar om werkelijkheid. Tegelijk mis je dat ze Hem volgden vanwege Zijn woorden. Misschien voelt het wat speculatief om die conclusie te trekken, maar soms moet je in de Bijbel ook opletten op wat er niet staat. Terwijl de mensen om het meer heenlopen, zal Jezus met Zijn gevolg bij 'de berg' zijn aangekomen. Waarschijnlijk moeten we denken aan de bekende berg in het noordoostelijk gebied van het meer, dicht bij de oever van de zee, waar traditioneel de zaligsprekingen worden gelocaliseerd (Matth. 5). Wie in het gebied is geweest, weet dat het woord 'berg' een beetje te sterk is uitgedrukt. Eerder moeten we denken aan een glooiende heuvel, waar inderdaad in het voorjaar groen gras zal zijn geweest waar de mensen in konden neerzitten. Voor de rest heeft de berg geen symbolische betekenis, maar is het voor de Heere Jezus vooral een rust- en verzamelpunt. Hij gaat er dan ook bij zitten. Of toch ook ervoor zitten, omdat Hij de mensen verwacht die Hij weer zal gaan onderwijzen?

Het zitten kan wijzen op de klassieke uitdrukking, die gebezigd wordt van de rabbi's, namelijk dat zij die het volk leerden, zaten. Het speelt zich allemaal af vlak voor het Joodse Pascha (vers 4). Deze opmerking is van belang voor het vervolg. Na deze geschiedenis, waarin de Heere Jezus brood deelt, noemt Hij Zichzelf het 'Brood des Levens' (Joh. 6: 35). Het is dan ook niet zonder verdere betekenis dat de evangelist Johannes meerdere keren in zijn evangelie de uitdrukking 'feest van de Joden' gebruikt (hoofdstuk 2: 13; 5: 1; 7: 2). In dit vers doet hij dat bij het feest van het Pascha. Het Pesach-feest zoals de Joden het vierden is voor de evangelist en zijn lezers een achterhaalde zaak geworden. Want het werkelijke Pascha, het Lam dat de zonden der wereld wegdraagt en het werkelijke Brood dat voedt en leven geeft, is in Jezus gekomen! Vanouds is in dit hoofdstuk 6 een verwijzing naar het Heilig Avondmaal gezien, waarbij het Heilig Avondmaal de re-interpretatie door Jezus is van de Joodse Pesachviering. Aan het Pesachfeest wordt een nieuwe betekenis verbonden. Jezus' teken, dat Hij hier doet rond de tijd van het feest, wijst daar reeds op en daarmee op Wie Hij is. Het feest is in Hem vervuld. Een dergelijk patroon is ook elders in het Johannesevangelie te zien (hoofdstuk 5 over de Sabbat, in hoofdstuk 6 over het Pascha, in hoofdstuk 7 bij het Loofhuttenfeest en in hoofdstuk 10 over het Chanoekafeest). Overal in het Johannesevangelie is er spanning tussen Jezus en 'de Joden', die niet inzien wie Hij is en hoe daarmee alles verandert.

De Heere Jezus ziet de schare naderen: 'Jezus dan de ogen opheffende, en ziende, dat een grote schare tot Hem kwam ...' Deze woorden zijn vergelijkbaar met wat er staat in Johannes 4: 35 'Sla uw ogen op en kijk naar de velden, want zij zijn al wit om te oogsten.' Het roept het beeld op van de Messiaanse tijd, waarin de Heere Jezus de mensen met al hun noden en heilsverwachting tot Zich ziet komen. Ook nu komen ze naar Hem. Bij deze situatie gaat de Heere Jezus Zijn discipelen betrekken. Hij voorziet een probleem, namelijk: hoe zullen al deze mensen straks te eten hebben? Daarom stelt hij een vraag aan Filippus: Van waar zullen wij broden kopen, opdat deze eten mogen? We moeten er niet zoveel achter zoeken, waarom deze vraag nu aan Filippus wordt gesteld. Ten diepste is het een vraag aan al de discipelen van de Meester, van toen en van nu. De vraag: Waar komt het brood vandaan? Waar de zegen, de vervulling van de noden? Het antwoord blijkt uit de gebeurtenissen in het vervolg: bij Jezus! Natuurlijk weet de Heere Jezus Zelf het antwoord wel op Zijn vraag. 'Hij wist Zelf wat Hij zou gaan doen.' Als Degene aan Wie de Vader alles in handen had gegeven, wist Hij wat Hij zou gaan doen (Joh. 3: 35; 5: 20). De grote vraag is: weten Zijn leerlingen het? Zijn discipelen toen, maar wij ook nu? Waar komt het b(B)rood vandaan?

Dit zei Hij, hen beproevende. De discipelen zijn geïnteresseerd om uitdelers van het brood te zijn, maar weten ze ook waar het vandaan komt? Zij worden beproefd of zij genoeg vertrouwen hebben op Jezus en Zijn wondermacht, om zo de beantwoording van de vraag en de oplossing van het nijpende vraagstuk aan Hem over te laten. Opvallend is dat deze vraag door de Heere Jezus als eerste wordt gesteld. Doordat het initiatief bij Hem ligt, concentreert het verhaal zich opnieuw op Hem. Wat doet Filippus? Vertrouwt Hij op de macht van de Heere en legt Hij het in Zijn handen? Nee, hij gaat aan het rekenen. Hij heeft uitgerekend wat al dat brood bij de bakker ongeveer zou gaan kosten: zelfs als iedereen maar een snelle hap eten krijgt, is tweehonderd penningen (denariën) nog niet voldoende. En een denarie was het gebruikelijke dagloon voor een arbeider (Matth. 20: 2). Onmogelijk om dat te bekostigen! Er zit zelfs ironie in het antwoord van Filippus. Wat denkt de Heere wel? Denkt de Meester werkelijk dat wij, arme vissers, zo'n enorme hoeveelheid geld op zak hebben? Deze berekening van Filippus rekent alleen met het geld en niet met zijn Heere. Dan komt Andreas erbij. Hij mengt zich in het gesprek. Hij heeft eens rondgezien wat er onder de mensen zelf aan eten te vinden is. Hoe ver komen ze in eigen kracht? De oogst is echter zeer mager: hier is een jongetje dat vijf gerstebroden en twee visjes heeft. Een zeer geringe hoeveelheid ten opzichte van zoveel mensen. Wat kun je daar nu mee beginnen? Gerstebrood is het brood van de armen, stukken goedkoper dan tarwebrood. Al met al ziet Andreas weinig brood in de schamele hoeveelheid voedsel die hij onder de mensen heeft aangetroffen. En zo weet niemand raad, behalve Jezus. Nu de discipelen zijn uitgeredeneerd en uitgerekend, is het de tijd voor de Heere Jezus. Zij kunnen de mensen niet te eten geven, maar nu gaat Hij Zich op heerlijke wijze openbaren. Hij geeft bevel dat de mensen gaan zitten. Een getal van vijfduizend mannen wordt genoemd, vrouwen en kinderen dus niet meegerekend (zie ook Matth. 14: 21). Voor een geweldige menigte heeft Jezus dus de maaltijd bereid. Het wordt een wondermaal. Naar Joods gebruik begint Jezus de maaltijd door Zijn ogen op te slaan naar de hemel en een dankgebed uit te spreken. Hij dankt God voor het verkregen voedsel. Dat gebeurde onder de Joden gewoonlijk met de volgende lofprijzing: 'Geprezen bent U, Heer' onze God, Koning der wereld, Die brood uit de aarde laat voortkomen.' Zo'n Joodse zegenspreuk wordt ook wel een 'beracha' genoemd. Maar nu, in Jezus' mond, heeft dat dankgebed een bijzondere betekenis en inhoud. Hij dankt voor het brood dat komt en tegelijk doet Hij het Zelf voortkomen uit Zijn handen! Dan voltrekt zich het wonder van de voedselvermenigvuldiging. De discipelen worden nadrukkelijk ingeschakeld.

Zij zijn het, die het brood wat Hij deelt doorgeven aan de mensen (een heerlijk beeld van wat dienaaren en ook leidinggevend van de zondagsschool in onze dagen ook mogen doen). Er wordt gedeeld zoveel als zij wilden. De 'berekening' van Filippus (vers 7) wordt ver overtroffen.

Er wordt gedeeld tot iedereen verzadigd is (vers 12). Letterlijk staat er 'tot iedereen helemaal gevuld was'. Ook dat is een werkelijkheid in het Koninkrijk van God. De Heere geeft nooit te weinig. Daarnaast wijst het op het Brood des Levens dat voor eeuwig verzadigd. Prachtige beelden komen hier samen. De discipelen krijgen de opdracht dat wat overgebleven is te verzamelen. Er mag niets verloren gaan. Gelukkig zijn er nog heel wat gezinnen waar niet zomaar voedsel wordt weggegooid. Laten we dit voorbeeld (zoveel als het kan) navolgen en dat ook aan de kinderen voorhouden. De discipelen geven gehoor aan deze opdracht (vers 13). Ze verzamelen wat over is van de broden in twaalf korven. Een 'kofinos' is een mand die megedragen kon worden waarin een Jood brood meenam om bijvoorbeeld tijdens een reis op de sabbat geen brood te hoeven kopen. Voor Romeinse soldaten was het de 'dagvoorraad' die werd meegenomen in een dergelijke mand. Naast de schare kunnen ook de discipelen weer een dag verder. De Heere voedt niet alleen de schare, maar ook Zijn discipelen (dienaaren). Dat hebben ze (we) nodig! Opnieuw zien de mensen een teken (vers 14 en vers 2). Het 'tekent' uit dat Hij groot is. Ze benoemen Hem als 'de Profeet Die in de wereld komen zou'. Dat kan duiden op de belofte uit Deut. 18: 18. Het is niet helemaal zeker dat ze op die profetie doelen met deze uitspraak. Ze gaan wel verder dan de Samaritaanse vrouw (Joh. 4: 19) en de blindgeborene (Joh. 9: 2v) die Hem 'een' profeet noemen. De Heere Jezus doorziet hun bedoelingen (vers 15). Desnoods willen ze Hem met geweld Koning maken. Dat wil Hij niet. Straks zal Hij de verdachtmaking dat Hij uit was op wereldse macht ver van Zich werpen (zie Joh. 18 en 19), en terecht. Hij ontwijkt de schare. Hij blijft op de berg om te bidden. Zelfs de discipelen worden weggestuurd (vers 16).

TER OVERWEGING

- De schare ziet de tekenen. Het is goed om met de kinderen te spreken over dit 'zien'. Allereerst omdat dit betekent dat het om feiten gaat. De schare volgt Hem niet omdat ze dingen over Hem hebben horen zeggen. Nee, ze hebben het gezien en wij horen hier een ooggetuigenverslag van Johannes die er ook bij was.
- Daarnaast zien we hier dat 'zien' niet altijd tot de juiste conclusie brengt. Veel kinderen zouden wel iets van de Heere Jezus of van God willen zien. 'Als ik dat eens zag, dan zou ik zeker geloven.'

Zo'n opmerking kun je zomaar horen. Hier is er een schare die veel ziet. Het brengt ze niet tot het juiste inzicht. Ze willen Hem uiteindelijk koning maken. Het brengt ze ook niet tot trouw. Straks zijn er velen die niet meer met Hem willen wandelen (Joh. 6: 60 en 66). 'Zien' lijkt beslissend, maar is het niet. Het gaat om geloof gewerkt door de Heilige Geest.

- Deze geschiedenis is een 'opstap' naar de rede over het Brood des Levens (Joh. 6: 22v). Het is goed om dit in de vertelling mee te nemen. Hij is het ware Pascha. Niet alleen omdat Hij straks het ware Paaslam is, maar ook het Brood uit de hemel. Wie van dit Brood eet, zal eeuwig leven. Ook het brood van het Avondmaal (brood van het Pascha) mag in deze lijn gezien worden. Het tekent uit Wie Hij is.
- Filippus, Andreas, de discipelen en wij moeten leren om het Hem te rekenen. Vaak zien we alleen wat voor ogen is. Filippus kijkt naar geld (in deze tijd van crisis een veel gehoord onderwerp). Andreas kijkt naar de middelen. Wie kijkt er naar Hem? Wie rekent echt met de macht van de Heere? Zit er op dit gebied niet veel ongeloof in ons hart?
- Waar de Heere Jezus deelt, houdt Hij niet op voor iedereen genoeg heeft. De vraag is niet of Hij wil delen. De vraag is of wij willen ontvangen. Hij wil graag Zijn genade kwijt. Laat het ons gebed zijn dat wij aan Zijn voeten gaan zitten en onze handen ophouden om wat Hij geeft (via Zijn dienaaren) te ontvangen. We zullen verzadigd worden.
- Het is bemoedigend dat Hij daarvoor Zijn discipelen gebruikt. Zijn leerlingen schoten vaak tekort in geloof en begrip van wat Hij bedoelde. Toch worden ze gebruikt. Het troost mij. Lang niet altijd zie ik wat de Heere voorheeft. Wat schiet ik vaak tekort in vertrouwen. Toch mag ik geloven dat Hij mensen gebruikt om uit te delen aan anderen.
- Hij voedt Zijn dienaaren. De discipelen zouden zichzelf misschien vergeten. Het is een valkuil voor velen in Zijn dienst dat ze niet genoeg aan zichzelf denken en zo zelf geestelijk voedsel tekort komen. Hij denkt wel aan Zijn dienaaren. Ze krijgen een gevulde korf.
- Zijn Koninkrijk is niet van deze wereld. Wie zou de verleiding hebben kunnen weerstaan als de schare je tot hun koning uitroept? Ik vertrouw het mezelf niet toe. Hij weet echter precies wat de wil van Zijn Vader is. Daarin past niet dat Hij een aards koninkrijk aanvaardt. Hij ontwijkt de mensen. Als de kinderen vragen waarom de Heere Jezus niet zichtbaar is als Koning, is hier het antwoord. Koningschap zoals wij dat kennen heeft Hij nooit gezocht. Hij heeft een hemels Koninkrijk. Wanneer Hij mijn Heiland is, mag ik me onderdaan weten in dit Koninkrijk.

GELOOFSLEER

De discipelen zijn bezorgd en de Heere Jezus deelt die bezorgdheid en voorziet in eten. Hij laat daarmee zien aan hen en aan ons dat Hij de goede Gever is.

Zie ook vraag en antw. 125 van de Heidelbergse Catechismus: 'Welke is de vierde bede?' 'Geef ons heden ons dagelijks brood. Dat is: Wil ons met alle nooddrift van het lichaam verzorgen, opdat wij daardoor erkennen dat Gij de enige Oorsprong alle goeds bent, en dat noch onze zorg en arbeid, noch Uw gaven, zonder Uw zegen ons gedijen, en dat wij derhalve ons vertrouwen van alle schepselen af-trekken en op U alleen stellen.'